

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра спеціальної педагогіки та спеціальної психології

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

Особливості розвитку дрібної моторики у дітей дошкільного віку із
затримкою психічного розвитку

Виконала студентка групи СО-4
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Орлова Ольга Владленівна
Керівник: Турубарова А.В.
Рецензент: Залановська Л.І.
Нормоконтроль _____ Юлія КЛОЧКОВА

Запоріжжя
2021 р.

РЕФЕРАТ

Бакалаврська робота: 79 с., 6 табл., 4 рис., 49 джерел, 4 додатки.

Об'єкт дослідження: дрібна моторика у дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати й експериментально дослідити особливості сформованості дрібної моторики у дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку; розробити рекомендації батькам щодо розвитку дрібної моторики у даної категорії осіб.

Методи дослідження: теоретичні, емпіричні, статистичні.

На всіх етапах розвитку дитини найважливішу роль має моторика – загальна та дрібна. Виявлення особливостей розвитку дрібної моторики у дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку дозволить у подальшому розробити цілеспрямовану і систематичну роботу з розвитку дрібної моторики рук засобами образотворчої діяльності, що в свою чергу буде сприяти формуванню інтелектуальних здібностей, мовленнєвої діяльності, а найголовніше, збереженню психічного і фізичного розвитку дитини. Отже, необхідно провести теоретичний аналіз наукових літературних джерел та результатів експериментального дослідження з метою визначення особливостей розвитку дрібної моторики дітей молодшого дошкільного віку з ЗПР на сучасному етапі.

ДРІБНА МОТОРИКА, ЗАТРИМКА ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ,
КООРДИНАЦІЯ, МОТОРНИЙ РОЗВИТОК, МОЛОДШИЙ ДОШКІЛЬНИЙ
ВІК, МОВЛЕННЯ.

ВСТУП

На всіх етапах розвитку дитини найважливішу роль має моторика – загальна та дрібна. Розвиток моторної функції покращує розвиток пізнавальної функції, сприйняття інформації, що надходить із зовні. Однією з ефективних форм розвитку дрібної моторики рук у дітей дошкільного віку є образотворча діяльність. У своїх дослідженнях І. Соловійов звертає увагу на недооцінку корекційно-розвиваючого значення малювання.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що виявлення особливостей розвитку дрібної моторики у дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку дозволить у подальшому розробити цілеспрямовану і систематичну роботу з розвитку дрібної моторики рук засобами образотворчої діяльності, що в свою чергу буде сприяти формуванню інтелектуальних здібностей, мовленнєвої діяльності, а найголовніше, збереженню психічного і фізичного розвитку дитини.

Багато вчених (Л. Занков, М. Певзнер, А. Валлон, Ж. Піаже, Л. Венгер, Е. Пилютина, М. Кольцова та ін.) підтверджують факт, що тренування тонких рухів пальців рук є стимулюючим для загального розвитку дитини і для розвитку мовлення. Систематичні вправи з тренування рухів пальців, на думку М. Кольцової, є «потужним засобом» підвищення працездатності головного мозку [39].

Р. Боскис, І. Власенко, А. Гозова, В. Єрмаков, А. Литвак, Т. Розанова, які вивчали психіку дітей, також відзначають великий стимулюючий вплив функцій руки на розвиток головного мозку. Зазвичай дитина, що має високий рівень розвитку дрібної моторики, вміє логічно міркувати, у неї досить розвинені пам'ять, увага, зв'язане мовлення.

Багато сучасних вчених (В. Ващенко, Л. Прохоренко, І. Семенцова, Т. Сак та ін.) також досліджували проблему розвитку дрібної моторики та наголошували, що розвиток дрібної моторики є дуже важливим для

формування мовлення дитини, а також запропонували практичні вправи та завдання для розвитку моторики пальців рук дитини (фізкультхвилинки, пальчикові ігри та гімнастики та ін.)

О. Семенцова вказує, що діти з ЗПР намагаються виконувати завдання самостійно, уникаючи спілкування з однолітками, або втрачають інтерес до завдання через недорозвиток дрібної моторики. [41]

Т. Сак та Л. Прохоренко для розвитку дрібної моторики пропонують виконання вправ з олівцем на папері, малювання узорів, перемальовування малюнків (за прикладом проби Н. Гуткіної) [40]

І. Войтюк зазначає, що розвиток дрібної моторики дитини позитивно та ефективно впливає на розвиток мислення дошкільника та може відображати його рівень сформованості [10].

Але не зважаючи на розробленість зазначеної проблеми на сьогодні не повною мірою розкрито проблема стану сформованості дрібної моторики у дітей молодшого дошкільного віку із затримкою психічного розвитку. Все вищезазначене і обумовило вибір бакалаврської роботи у такій редакції «Особливості розвитку дрібної моторики у дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку».

Об'єкт дослідження: дрібна моторика у дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку.

Предмет дослідження: особливості сформованості дрібної моторики у дітей молодшого дошкільного віку із затримкою психічного розвитку.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати й експериментально дослідити особливості сформованості дрібної моторики у дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку; розробити рекомендації батькам щодо розвитку дрібної моторики у даної категорії осіб.

Відповідно до мети були визначені основні завдання роботи:

1. Проаналізувати психолого-педагогічну, навчально-методичну літературу з проблеми розвитку дрібної моторики у дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку.

2. Виявити стан сформованості дрібної моторики у дітей молодшого дошкільного віку із затримкою психічного розвитку.

3. Розробити методичні рекомендації батькам дітей молодшого дошкільного віку із затримкою психічного розвитку з розвитку дрібної моторики.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз, порівняння і узагальнення психолого-педагогічної літератури з досліджуваної проблеми); емпіричні (констатувальний експеримент, діагностичні методики «моторні проби» Н. Озерецького, «Розвиток дрібної моторики рук» М. Гуревич, «Перебір пальців» Є. Рогова, «Заготівля овочів» Т. Доронова); статистичні (кількісна та якісна обробка даних).

Методологічне підґрунтя дослідження:

- вчення І. Павлова про вищу нервову діяльність;
- уявлення про розвиток мовлення в дитячому віці (Л. Виготський, О. Лурія, М. Хватцев);
- вчення про загальні та специфічні особливості аномального розвитку (В.І. Лубовський, Ж.І. Шиф);
- сенсорний розвиток дошкільнят (М. Монтессорі);
- вчення про корекційну спрямованість навчання і виховання дітей з порушеннями розвитку (Р.М. Боскис, Т.А. Власова, І.Г. Власенко, А.П. Гозова, В.П. Єрмаков, Є.П. Кузьмичова, А.Г. Литвак, Т.В. Розанова, В.А. Феаклістова).

Теоретичне значення роботи полягає в узагальненні наукового матеріалу щодо особливостей розвитку дрібної моторики у дітей дошкільного віку з затримкою психічного розвитку.

Практичне значення результатів дослідження полягає у виявленні особливостей розвитку дрібної моторики у дітей дошкільного віку з затримкою психічного розвитку та розробці рекомендацій батькам дітей даної категорії щодо розвитку дрібної моторики. Матеріали дослідження можуть бути використані вчителями-логопедами, вчителями-дефектологами,

педагогами в роботі з дітьми молодшого дошкільного віку із затримкою психічного розвитку.

Апробація результатів дослідження відбулася на:

– I Міжнародній науково-практичній конференції студентів та молодих вчених «Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у Міжнародний науково-інноваційний простір» (м. Запоріжжя, 2020 р.).

– II Міжнародній науково-практичній конференції студентів та молодих вчених «Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у Міжнародний науково-інноваційний простір» (м. Запоріжжя, 2021 р.).

Структура роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (49 найменування). Загальний обсяг становить 79 сторінок, з них основний зміст роботи викладено на 40 сторінках.

ВИСНОВКИ

Аналіз теоретичних джерел і результати проведеного дослідження щодо рівня розвитку дрібної моторики у дітей молодшого дошкільного віку із затримкою психічного розвитку дозволили сформулювати такі висновки.

1. Аналіз психолого-педагогічної, навчально-методичної літератур з проблеми розвитку дрібної моторики у дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку (О. Мастюкова, Л. Журба, Є. Мальцева, І. Марковська, Р. Тригер, В. Ващенко, І. Войтюк та ін.) дозволяє констатувати у більшості дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку недостатню сформованість моторних функцій, що в подальшому негативно впливає на фізичний, пізнавальний розвиток та соціалізацію особистості. Серед українських вчених, які займаються зазначеною проблемою, О. Бабяк зазначає, що розвиток і корекція основних рухів та координаційних здібностей може відбуватися під час занять з ритміки. Л. Прохоренко, Т. Сак, Г. Соколова при дослідженні психомоторної сфери дітей з затримкою психічного розвитку відзначають порушення регуляції довільних рухів, несформованість техніки виконання рухів, недосконалість дрібної моторики рук, утруднення в засвоєнні нових рухових дій, недостатню ритмічність та автоматизацію рухів.

Властиві дошкільникам із затримкою психічного розвитку деякі порушення дрібної моторики знижують їх працездатність і значно ускладнюють корекційно-розвиваючий процес. У них спостерігаються труднощі в узгодженості рухів пальців рук і очей, напруженість, швидка стомлюваність кистей і пальців рук, повільність. Дошкільники із затримкою психічного розвитку відчувають труднощі в моторному недорозвиненні: а саме у недостатності таких рухових якостей, як точність, координація, ручна умілість, сила, гнучкість, загальна скутість і сповільненість виконання рухів, що виявляється на заняттях з аплікації та ліпленні, а також порушення

диференційованих рухів руками при виконанні тестів пальцевої гімнастики проведених перед кожною методикою.

Визначивши особливості дітей дошкільного віку з затримкою психічного розвитку, потрібно вказати, що в них спостерігаються проблеми з розвитком когнітивних процесів та їх властивостей, порушення емоційно-вольової сфери. Порушення мовлення може спровокувати проблеми зі спілкуванням та соціальною адаптацією. Маленький обсяг уваги та пам'яті, низька концентрація уваги та проблеми з мисленням можуть перешкоджати навчальній діяльності цих дітей. Це стосується і проблем з розвитком дрібної моторики, тому своєчасна та систематична корекція розвитку дрібної моторики – є дуже важливою для дітей із ЗПР.

2. Аналіз результатів експериментального дослідження з виявлення стану сформованості дрібної моторики у дітей молодшого дошкільного віку із затримкою психічного розвитку виявив такі особливості дрібної моторики у дітей даної категорії:

- відставання в формуванні тонких координованих рухів;
- низький рівень сформованості динамічної координації рухів пальців рук;
- дезавтоматизація та персеверація рухів на виснаженні;
- слабкий рівень володіння технікою вирізування;
- труднощі в узгодженні рухів рук та очей.

3. На підставі результатів експериментального дослідження були розроблені методичні рекомендації батькам дітей молодшого дошкільного віку із затримкою психічного розвитку з розвитку дрібної моторики. Ці рекомендації складаються з принципів, структури заняття з розвитку дрібної моторики, комплексу дидактичних вправ та ігор, які відповідають віковим особливостям дітей, та різних видів образотворчої діяльності. Використання вправ та ігрових прийомів може мати загальний та корекційний вплив на психомоторний розвиток дитини із затримкою психічного розвитку.